

Бондаренко Л. Г.

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри української
філологій й журналістики

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ LOOM ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми. Курс «Методика викладання української літератури» є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література), за якою здійснюється підготовка вчителів української мови і літератури першого (бакалаврського) рівня освіти в Херсонському державному університеті. Його метою є забезпечення готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в сучасному освітньому закладі; озброєння здобувачів освіти знаннями класичних і новітніх технологій навчання; формування навичок та умінь розробляти конспекти уроків для учнів з урахуванням сучасних вимог до оновлення методичного та організаційного формату уроку, що сприятиме вдосконаленню умінь здобувачів освіти організувати безпосередню творчу інтелектуальну діяльність учня або колективу з метою формування ключових компетентностей; добирати відповідно до мети уроку традиційні й інноваційні методи і форми навчання; сприяти вихованню та соціалізації особистості [4]. Вивчення курсу ґрунтується на поєднанні традиційних та інноваційних технологій навчання і спрямоване на формування таких загальних та фахових компетентностей:

- знання та розуміння предметної галузі, усвідомлення особливостей професійної діяльності;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність працювати в команді;

- здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність формувати в учнів предметні компетентності;
- здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання;
- здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з української літератури, аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою корекції й оптимізації освітнього процесу;
- здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) у галузі викладання української літератури з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі;
- здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять;
- здатність створювати рівноправний і психологічно позитивний клімат для навчання, організувати ефективну комунікацію між учасниками освітнього процесу (учнями, учителями, батьками та ін.), дотримуватися етичних норм у професійній діяльності та впроваджувати їх в освітній простір і суспільство;
- здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання

перспективного практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації освітніх цілей [4].

Серед очікуваних результатів навчання виділимо, зокрема, такі:

- знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української літератури;
- знає державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми з української літератури для ЗВО та практичні шляхи їхньої реалізації в різних видах урочної та позаурочної діяльності;
- уміє організувати освітній процес у ЗВО (співпрацю в команді), реалізувати професійно-практичні засади навчання української літератури, керувати пізнавальною діяльністю учнів;
- володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовки до майбутньої професії. Має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення;
- володіє основами професійної культури. Уміє вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію;
- формує комунікаційну стратегію з колегами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етичних норм спілкування;
- організовує співпрацю учнів (вихованців), ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях);
- керується у своїй діяльності принципами толерантності, творчого діалогу, співробітництва, взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу;
- ефективно спілкується в колективі, виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування;

- навчається впродовж життя і вдосконалюється з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію;
- організовує, аналізує, критично оцінює, несе відповідальність за результати власної професійної діяльності [4].

На вивчення курсу відводиться 5 кредитів ЕКТС у п'ятому-шостому семестрах. На період дистанційного навчання, зумовленого пандемією коронавірусної хвороби, припали такі лекційні теми з робочої програми: «Основні етапи роботи над художнім твором», «Особливості вивчення епічних творів», «Особливості вивчення лірики», «Особливості вивчення драми», «Шкільне літературознавство», «Розвиток мовлення учнів на уроках літератури». Обираючи методичний варіант (сервіс) для підготовки дистанційних лекцій з цієї дисципліни, зупинилися на відеолекції, створеної інструментом скринкастинга, тобто відеозапису екрана комп'ютера. Зараз активно використовується термін «скринкастинг», тобто цифровий аудіо та відеозапис, що проводиться безпосередньо з монітора. Спочатку скринкасти використовувалися лише для наочного і динамічного представлення цифрових додатків, але швидко були залучені до освітнього процесу. Фахівці наголошують, що такі записи дозволяють задіяти відразу декілька каналів сприйняття, а саме: зоровий, слуховий і моторний. Вони можуть бути використані як для проведення окремого заняття, так і його фрагмента [5]. Серед доволі великої палітри інструментів скринкастингу (Screencast-O-Matic, Soapbox, Vidyard GoVideo, Nimbus Screenshot, CaptureCast, CamStudio, Webinaria та ін.) зупинилися на Loom –Video Recorder – безкоштовному розширенні Chrome. Автори численних інструкцій в Інтернеті радять при виборі інструменту для скринкастинга враховувати при цьому технічні можливості сервісу, безкоштовність, доступність мови та простоту у використанні. Додамо до цього переліку наявність належного методичного супроводу, оскільки в умовах повного дистанційного навчання цей чинник виявився одним із ключових. На жаль, у період карантину мережу заповнили низькоякісні, задовгі, з грубими помилками «інструкції» для використання

того чи іншого сервісу, автори яких не мають жодного уявлення про правила виступу перед аудиторією та обмежений словниковий запас. Тому звернули увагу на низку методичних матеріалів у YouTube старшого наукового співробітника, доцента кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» Олега Стечкевича: «Організація освітнього середовища засобами Google Classroom», «Learningapps: Частина 1. Знайомство з інтерфейсом. Робота у режимі «без реєстрації», «Learningapps: Частина 2. Реєстрація. Створення вправи за шаблоном», «Learningapps: Частина 3. Робота з категоріями і класами», «Learningapps: Частина 4. Створення вправ та їх колекцій» і на відеоінструкції «Loom.com. Запис відеолекцій та скринкастів» [6]. Вказані відеоінструкції підготовлені на належному науково-методичному рівні і, на наш погляд, можуть слугувати орієнтиром для охочих спробувати свої сили у створенні таких інструктивно-методичних матеріалів для освітян.

Отже, опанувавши можливості розширення Loom, розпочали підготовку відеозанять для студентів. Спочатку сформулювали мету лекції з урахуванням дистанційного формату; визначилися із системою запитань для розгляду; сформулювали найголовніші тези і положення до кожного з них. Наприклад, для подання теми «Методика вивчення ліричного твору» зупинилися на таких питаннях: етапи вивчення ліричного твору у 5-6, 7-8, 9-11 класах; підготовка учнів до сприймання вірша; вимоги до першого читання вірша в класі; особливості шкільного аналізу вірша; роль підсумкового читання вірша на уроці.

Для налаштування уявної аудиторії на сприймання матеріалу використали слайд зі словами В. Сухомлинського: «Навчити почувати можна тільки вдаючись до мови почуттів, а ця мова починається з поетичного слова». Далі представили учням етапи вивчення ліричного твору у 5-6 класах, сформульовані методистом Л. Мірошніченко: підготовка до сприймання, читання твору, навчальна пауза, повторне читання, словникова робота, бесіда за змістом прочитаного, використання окремих елементів

аналізу, повторне читання, вивчення напам'ять, підсумки, творчі усні та письмові роботи.

Саме вони слугували основою для подальшої роботи над другим питанням плану, оскільки етапи вивчення лірики у 7-8, 9-11 класах загалом відповідають цій схемі, але враховують пізнавально-вікові особливості школярів 7-11 класів. Серед форм підготовки учнів до сприймання вірша вказали такі: слово вчителя; бесіда з учнями; читання віршів, близьких за тематикою; використання наочності; екскурсії на природу; аналіз учнівських робіт; виступи учнів з проєктами та ін. Серед методичних вимог до першого читання вірша в класі наголосили на тому, що вперше вірш читає вчитель або заздалегідь підготовлений учень за допомогою такого прийому методу творчого читання, як індивідуальне виразне читання вголос. Учні мають слідкувати за текстом у підручнику, бо в цьому випадку задіюються не лише органи слуху, а й зору, що допомагає школярам краще сприйняти текст. Аудіозаписи професійного читання використовуємо лише на завершальних етапах вивчення, оскільки за висновками психологів декламація незнайомого ліричного твору професійним читцем, актором, використана для першого ознайомлення з текстом, лише перешкоджає наближенню вірша до учнів. Коли ж учні вже проаналізують твір, заглиблюються у його художній світ, прочитають поезію самі, прослуховування професійної декламації буде для них справді корисним. Вони зможуть, зокрема, порівняти власне виразне читання з виконанням визнаних майстрів цієї справи і зробити потрібні висновки. За допомогою наступного слайду представили навчальну паузу як етап монографічного вивчення вірша. Сам термін увела в методіку літератури дослідниця З. Рез. Це декілька секунд тиші після першого читання вірша. Вона потрібна для того, щоб не зруйнувати в учнів емоційного враження від прослуханого швидкими коментарями чи запитаннями. За допомогою наступного слайду перейшли до етапу повторного читання вірша, що має обов'язково проводитися. Вірш повторно читаємо стільки разів, скільки це потрібно для учнів конкретного класу. Це пов'язано з

особливостями людського сприймання лірики, що давно відзначила психолого-педагогічна наука: «Для людини, яка вперше сприймає красу і гармонію вірша, ледве чи не більше значення буде мати краса і гармонія «лірики взагалі», ніж ті зовсім індивідуальні краса і гармонія, які властиві цьому віршеві ... читача-початківця вражає саме диво мистецтва взагалі, і тільки пізніше він набуває здатності порівнювати, бачити й оцінювати неповторність кожного нового дива». Для урізноманітнення роботи на цьому етапі використовуємо різні види читання (читання учня, читання про себе). Вдалим варіантом, що обирають учителі, є читання про себе з метою пошуку незрозумілих слів. Він дозволяє логічно перейти до словникової роботи. Вона потрібна для роз'яснення невідомих учням слів, а також тих висловів, що у контексті ліричного твору набувають нового значення. Далі проводимо бесіду за змістом прочитаного, щоб зрозуміти, чи готові учні до аналізу твору. Типові запитання, що практикуються у цьому випадку: Ваші враження від вірша? Яким настроєм він пройнятий? Найвідповідальнішим етапом монографічного вивчення вірша, безумовно, є його аналіз. Запропонували студентам ознайомитися з орієнтовним планом аналізу ліричного твору, що поданий у підручнику Г.Токмань «Методика навчання української літератури в середній школі» [7, с.59]. Також наголосили, що орієнтиром для вчителя у процесі вибору методичного варіанту аналізу вірша є літературознавчі праці. Повторне читання вірша в класі на завершальному етапі продемонструє, як учні його зрозуміли, чи торкнулися поетичні рядки їхніх сердець. За допомогою наступного слайду запропонували студентам ознайомитися з нашими публікаціями, присвяченими вивченню лірики і розміщеними в репозитарії Наукової бібліотеки ХДУ. Це, зокрема, статті «Методичний варіант вивчення поезії Олега Ольжича» [3], «Виховання в учнів культури почуттів засобами поезії: на матеріалі збірки Івана Франка «Зів'яле листя» [2], «Латаття ніжний цвіт» (матеріали до уроку позакласного читання за творчістю неокласиків)» [1]. На завершення розмови про особливості шкільного вивчення ліричних творів навели третьокурсникам слова В.

Сухомлинського: «Багатство і благородство почуттів підлітків немислиме без співпереживання найтонших порухів людської душі, які являють духовне багатство і надбання людства». Мова йде «про почуття, переживання, втілені у визначних творах світової поезії».

Наступним важливим кроком створення лекції за допомогою скринкастингу є безпосередньо сам запис. У досвідченого викладача, який належно опанував можливості сервісу, цей процес не викликає труднощів. Єдиною перешкодою може бути відсутність звичної аудиторії слухачів, але ця незручність легко усувається за допомогою спілкування зі студентами у вайбер-чаті після того, як вони переглянуть відеозаняття. Розширення Loom також дозволяє користувачам виконати за потреби нескладне редагування відзнятого матеріалу, а саме: обрізку невдалих відео фрагментів та додавання закликів до дії або ж своєїрідної титульної сторінки відео, що можна підготувати заздалегідь. Далі розміщували відзнятий матеріал і покликання на нього у власному дистанційному курсі «Методика викладання української літератури» на платформі ХДУ Ksuonline.

Після перших лекційних занять, проведених за допомогою скринкастингу, у вайбер-чатах груп провели опитування студентів з метою з'ясування доцільності продовження роботи у такому форматі та можливого переходу на платформу ZOOM, що набула на той момент дистанційного навчання значної популярності серед викладачів університету. З 32 студентів третього курсу, що опановують методику викладання української літератури, 31 особа висловила за продовження відеолекцій. Одна студентка висловила бажання продовжити «відвідування» лекцій у ZOOM. Свій вибір продовження лекцій за допомогою скринкастингу студенти пояснили такими перевагами цього формату:

- можливість перегляду матеріалу у самостійно обраний час та в зручній для них обстановці;
- доступність повторного перегляду матеріалу у випадку складності теми або підготовки до тестування;

- можливість зупинки відео у будь-який момент, наприклад, якщо не встигли занотувати певний матеріал.

Відеолекції виявилися зручним варіантом роботи зі студентами заочної форми навчання, оскільки він дозволив значно скоротити кількість тем, винесених на самостійне опрацювання. Практика проведення лекційних занять за допомогою скринкастингу також засвідчила певні переваги і для викладача, наприклад, можливість побачити свою роботу очима студента, проаналізувати її та зробити певні висновки. Вважаємо, що проведення лекцій у такому форматі є доволі ефективним варіантом подання матеріалу під час дистанційного навчання. Такі записи можуть бути також використані і під час традиційного навчання. Вони, наприклад, допоможуть студентам у процесі підготовки до складання семестрового екзамену з дисципліни та підсумкової державної атестації.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Л. Г. «Лататтяніжний цвіт» (матеріали до уроку позакласного читання за творчістю неокласиків). Вісник Таврійської фундації (ОВУД) : літературно-наук. збірник. К. ; Херсон, 2015. Вип. 11. С. 94-101.
2. Бондаренко Л. Г. Виховання в учнів культури почуттів засобами поезії : на матеріалі збірки Івана Франка «Зів'яле листя». Вісник Таврійської фундації (ОВУД) : літературно-наук. збірник. К. ; Херсон, 2016. Вип. 12. С. 26-32.
3. Бондаренко Л. Г. Методичний варіант вивчення поезії Олега Ольжича. Поетика художнього тексту : матер. Всеукр. наук. конф. (м. Херсон, 20 травня 2016 року). Херсон : ХДУ, 2016. С. 8-10.
4. Методика викладання української літератури : Робоча програма навчальної дисципліни. URL : <http://www.kspu.edu/About/Faculty/IPhilologyJournalizm/ChairUkrLiterature/disciplinikafedri.aspx> (дата звернення 10.05.2020).
5. Скринкастинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Скринкастинг> (дата звернення 10.05.2020).
6. Стечкевич О. LOOM. Інструкція запису відео-лекцій та скринкастів. URL <https://www.youtube.com/watch?v=Py52vBoyglc> (дата звернення 10.05.2020).
7. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі. К. : Академія, 2012. 312 с.

Бондаренко Л.Г. Теорія і практика використання сервісу Loom під час дистанційного навчання майбутніх учителів української літератури
Дистанційне навчання студентів: теорія і практика [Електронний збірник]:
науково-методичні праці Херсонського державного університету / відп.ред.
С.А. Омельчук. Херсон : ХДУ, 2020. С.5-10.